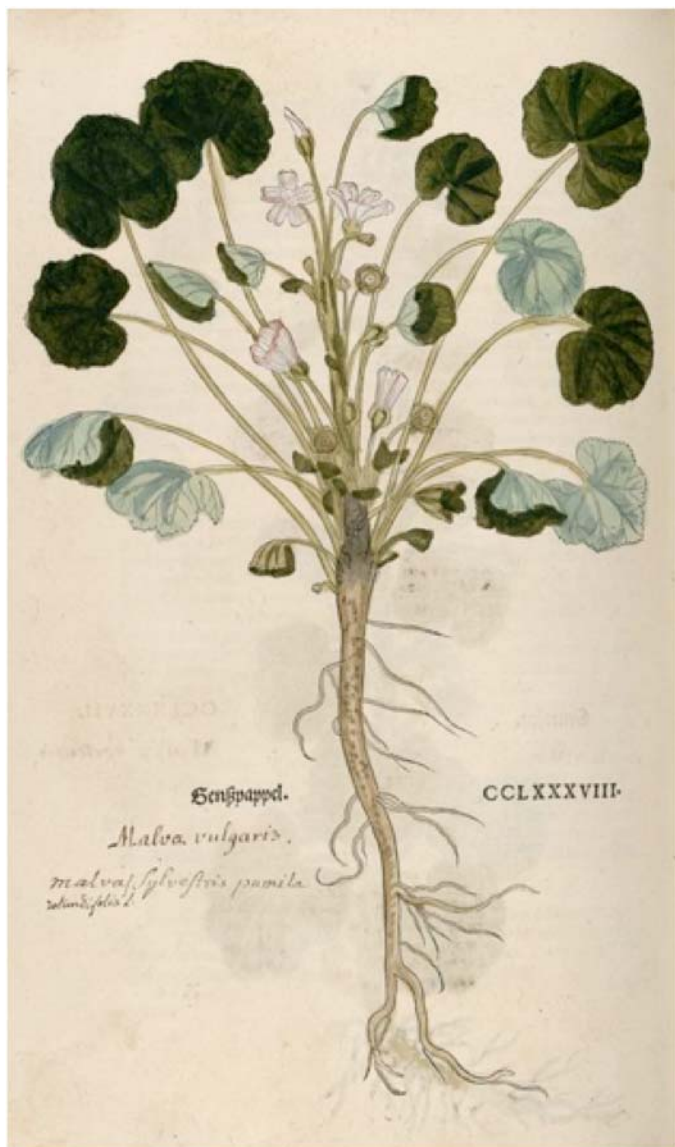

L. Fuchs: New Kreuterbuch, 1543, Von Pappeln.

Von Pappeln. Cap. CXCIH.

(A) Namen.

Pappel würt bey den Griechen Malache, zů Latein aber Malva genent, welcher name in den Apotecken biß zů unsern zeiten verhartet ist. Warumb aber es vonn den Griechen unnd Lateinischen sey also geheysen worden, haben wir gnůgsam im Lateinischen kreüterbüch angezeygt.

Geschlecht.

Der Pappeln seind fürnemlich zwey geschlecht, zam und wild. Die zamen nent man Ern oder Herbstrosen, der zeit halben, dann sie blüen am meysten in der Ernd biß in Herbst. Sie werden auch Rômisch Pappel geheysen derhalben ungezweifelt, das mans kürztlich in unsern land gebracht hat. Deren aber seind auch zweyerley, ettlich mit purpurfarben oder roten rosen, ettlich aber mit weissen. Under den roten seind ettlich gefüllt, ettlich ungefüllt, wie auch under (B) den weissen, die haben wir alle under einem

Van kaasjeskruid. Kapittel 193.

Namen.

Pappel wordt bij de Grieken Malache, in Latijn echter Malva genoemd welke naam in de apotheken tot onze tijden verhard is. Waarom echter het van de Grieken en Latijnen is also geheten geworden hebben we voldoende in Latijnse kruidenboek aangetoond.

Geslacht.

Van de kaasjeskruiden zijn voornamelijk twee geslachten, tam en wild. De tamme noemt men oogst of herfstrosen, vanwege de tijd, dan ze bloeien het meeste in de oogst tot in de herfst. Ze worden ook Roomse Pappel geheten derhalve ongetwijfeld dat men het kort in ons land gebracht heeft. Daarvan echter zijn er ook twee, ettelijke met purperkleurige of rode rozen, ettelijke echter met witte. Onder de rode zijn ettelijke gevuld, ettelijke ongevuld zoals ook onder de witte, die hebben we alle onder een tekening begrepen. Althaea of witte

gemâl begriffen. Der wilden Pappeln seind auch zwey geschlecht. Eine ist seer nider, die nent man klein Pappel, Genßpappel, Hasen oder Kâßpappel, umb des schleiblechten samens willen, der einem kâs gleich ist. Die ander wechþt hôher auff, und ist vil grôsser dann die vorige, würt Roppappel geheysen.

Gestalt.

Die zam Pappel gewindt im andern jar jhte stengel, die in kûrtzer zeit, und vil ehe dann in sechs oder siben monat, wie Theophrastus im ersten bûch am fünfften Capitel schreibt, so dick werden, das sie sich einem spieß oder grossen stab vergleichen. Diselbigen seind mit grossen runden rauhen blettern bekleydet, die seind ettwas zerspalten, und zû ringpumbher zerkerfft. Zwûschen den stengeln und blettern wachsen die knôpff an seer kurtzen stylen, dieselben werden (C) von tag zû tag grôsser, so lang biþ sie sich auff thûn, und die schönen rosen herauþ kriechen, deren ettlich schön leibfarb, die andern gantz rot, etlich schneeweiß seind. Die ungefüllten haben fünff bletter, die gefüllten aber vil mehr. Seind on allen geruch. So die blûmen abfallen, bringt sie jhten samen, das seind runde kâplin in grûnen wollichten hûlsen verfaþt. Die wurtzel ist zasechter und kûrtzer dann an den andern wilden geschlechten. Die Genßpappel kreucht gemeinlich auff der erden her, hat runde, feypte, und zû ringpumb zerkerffte bletter. Sein stengel ist dick, anwelchem wachsen leibfarbe rôplin, mit kleinen braunen âderlin underzogen. Auß denselbigen so sie abfallen, werden kleine runde kâplin, das ist, wie aller andern Pappeln, jht samen. Die wurtzel ist lang und (D) weiß. Die Roppappel ist grôsser, lenger und dicker dann die vorige. Seine bletter seind in fünff spitz zerspalten. Die blûmen seind auch grôsser, unnd von farben rôter, mit vilen braunen âderlin zerteylt, fast in der gestalt wie die blûmen an der Sigmarþwurtz. Die wurtzel ist weiß und lang.

Statt irer wachsung.

Die Ernrosen werden wie andere zamen blûmen inn den gârtten auffgezogen. Die wilden Pappeln wachsen auff ungebawten erdtrich, neben den zeûnen, in den gârtten, auff den Kirchhôfen fast allenthalben. Doch wechþt die Roppappel in sonderheyt gern an feyþten und feuchten orten. [506, 507, 508, 509]

maluwe. (**Alcea rosea**)

Dat wilde kaasjeskruid zijn ook twee geslachten. Een is zeer laag, die noemt men kleine Pappel, ganzenpappel, hazen of kaaspappel vanwege dat schijfachtige zaad die een kaas gelijk is. (**Malva pusilla**) De andere groeit hoger op en is veel groter dan de vorige, wordt rospappel geheten. (**Malva sylvestris**)

Gestalte.

De tamme Pappel gewint in andere jaar zijn stengel die in korte tijd en veel eerder dan in zes of zeven maanden, zoals Theophrastus in eerste boek in het vijfde kapittel schrijft, zo dik worden dat ze zich een spies of grote staf vergelijken. Diezelfde zijn met grote ronde ruwe bladeren bekleed, die zijn wat gespleten en ringsom gekerfd. Tussen de stengels en bladeren groeien de knoppen aan zeer korte stelen, diezelfde worden van dag tot dag groter zo lang tot ze zich open doen en de schone rozen eruit kruipen waarvan ettelijke schoon lijfkleurig, de andere gans rood en ettelijke sneeuwwit zijn. De onge vulde hebben vijf bladeren, de gevulde echter veel meer. Zijn zonder alle reuk. Zo de bloemen afvallen brengen ze hun zaden, dat zijn ronde kaasje in groene wolachtige hulzen vervat. De wortel is vezelachtig en korter dan aan de andere wilde geslachten. De ganzenpappel kruipt gewoonlijk op de aarde her, heeft ronde, vette en ringsom gekerfde bladeren. Zijn stengel is dik, aan welke groeien lijfkleurige roosjes met kleine bruine adertjes doortrokken. Uit diezelfde zo ze afvallen worden kleine ronde kaasje en dat is zoals alle andere kaasjeskruiden hun zaad. De wortel is lang en wit. De rospappel is groter, langer en dikker dan de vorige. Zijn bladeren zijn in vijf spitsen gespleten. De bloemen zijn ook groter en van verf roder met vele bruine adertjes verdeeld, vast in de gestalte zoals de bloemen aan het Alcea rosea. De wortel is wit en lang.

Hun groeiplaats.

De oogstrozen worden zoals andere tamme bloemen in de hof opgeteeld. Dat wilde kaasjeskruid groeit op ongebouwd aardrijk, naast de tuinen, in de hof en op kerkhoven vast overal. Doch groeit de rospappel vooral graag aan vette en vochtige oorden. [506, 507, 508, 509]

(E) Zeit.

Die zamen Pappeln blüen im Hewmonat und Augstmonat, dann dise rosen vergeen nit bald, eine geet auff, die ander fellet ab, und das weret für und für, biß schier in winter hinein. Die Genßpappeln blüen fast den gantzen summer und auch den Herbst darzû. Die Roppappeln im Brachmonat unnd Hewmonat am meysten.

Die natur und complexion.

Die Pappeln haben ein mittelmâssige werme. Die zamen seind etwas feüchter dann die wilden, wie wir sôlchs nach der leng in unserm Lateinischen kreüterbüch haben angezeygt.

(F) Die krafft und würckung.

Die zamen Pappeln seind bequemer zû essen dann die wilden, sie seind aber dem magen schedlich, machen auch einen linden stûlgang. Die rowen bletter mit ein wenig saltz und hönig vermengt im mund gekewet und alßdan übergelegt, heylen die geschwâr so zwüschen der nasen und den augen sich erheben. Wann aber sôlch geschwâr sich zû der heylung schickt, sol man das saltz nit meht darzû brauchen. Die Pappeln bletter zerstoßen und übergelegt, heylen der stich der Ymmen. So einer sich mit ôl darinn dise bletter zerstoßen seind salbt und bestreicht, sticht jn kein Ymme desselbigen tags. Pappelkraut und menschen harn vermengt, und darmit gezwagen, heylet den fliessenden erbgrindt, unnd die schûpen auff dem haupt. Das kraut zerstoßen mit ôl, oder gesotten und übergeschlagen ist nützlich zû dem rotlauff und brandt. Gedachte bletter in wasser gesotten und darinn gesessen, erweicht die verherte müter. Ein clystier darauß gemacht und jngenommen, (G) heylt die schwirigen und verwundten dârm, müter, und den hindern. Pappelkraut und wurtzel gesotten und die brüe getruncken, und stâts widerumb von sich geben, widersteet allerley giff. Das kraut übergelegt heylt die bissz der giffigen thier. Macht den frawen milch, gesotten in wasser unnd getruncken. Mit wein gesotten unnd getruncken, lindert es den schmerzen der blasen. Das Pappelkraut row zerstoßen und übergelegt, zeücht allerley spreÿssel unnd dôtn auß dem leib. Plinius schreibet, welcher alle tag ein trunck thût von Pappel safft, der sey denselbigen tag für allen zûfallenden kranckheyten behût. Die wurtzel ist seer gût unnd nützlich übergelegt, zû den gebtesten der brust. Die Pappeln seind sonderlich gût den

Tijd.

De tamme kaasjeskruiden bloeien in juli en augustus, dan deze rozen vergaan niet gauw, een gaat open, de ander valt af en dat duurt door en door tot schier in winter door. De ganzenpappel bloeien vast de ganse zomer en ook de herfst daartoe. De rospappel in juni en juli het meeste.

De natuur en samengesteldheid.

De kaasjeskruiden hebben een middelmatige warmte. De tamme zijn wat vochtiger dan de wilden zoals we zulks in het lang in ons Latijnse kruidenboek hebben aangetoond.

De kracht en werking.

De tamme kaasjeskruiden zijn bekwamer te eten dan de wilden, ze zijn echter de maag schadelijk, maken ook een zachte stoelgang. De rauwe bladeren met een weinig zout en honing vermengt in mond gekauwd en alsdan opgelegd helen de zweren zo tussen de neus en de ogen zich verheffen. Wanneer echter zulke zweer zich tot de heling schikt zal men dat zout niet meer daartoe gebruiken. De kaasjeskruid bladeren gestoten en opgelegd helen de steken der bijen. Zo een zich met olie daarin deze bladeren gestoten zijn zalft en bestrijkt steekt hem geen bij die dag. Pappelkruid en mensenplas vermengt en daarmee gedweild heelt de vloeiende schurft en de schubben op het hoofd. Dat kruid gestoten met olie of gekookt en omgeslagen is nuttig tot de rode huiduitslag en brand. Gedachte bladeren in water gekookt en daarin gezeten weekt de verharde baarmoeder. Een klyasma daaruit gemaakt en ingenomen heelt de bezwaarde en verwonde darm, baarmoeder en achterste. Pappelkruid en wortel gekookt en die brei gedronken en steeds wederom van zich geven weerstaat allerlei gif. Dat kruid opgelegd heelt de beet der giftige dieren. Maakt de vrouwen melk, gekookt in water en gedronken. Met wijn gekookt en gedronken verzacht het de smarten der blaas. Dat pappelkruid rauw gestoten en opgelegd trekt allerlei splinters en dorens uit het lijf. Plinius schrijft, welke elke dag een dronk doet van pappel sap die is diezelfde dag voor alle toevallende krenkingen behoed. De wortel is zeer goed en nuttig opgelegd tot de gebreken der borst. De kaasjeskruiden zijn bijzonder goed de gebreken der blaas, borst en longen. Dat kruid gekookt en gedronken vermaalt de

gebtesten der blasen, brust unnd lungen. Das kraut gesotten und getruncken, zermalet den stein, macht schlaffen, und hilfft den frawen das sie dest leichter geberen.

steen, maakt slapen en helpt de vrouwen dat ze des te lichter baren.

Van Maluwe en winterrozen kap. XXIII.

Het geslacht.

Van den maluwen vind je veel geslachten, waarvan sommige tamme maluwen en sommige wild zijn die ook elk veel soorten hebben. De tamme maluwe, wiens bloemen hier te lande winterrozen genoemd worden, zijn er in vele soorten, niet van bladeren, stelen of groei, maar van vorm en kleur van de bloemen want enigen hebben enkele bloemen en sommigen dubbele die soms wit, soms vleeskleurig, soms lichtrood, soms mooi of bruin rood en soms gespikkeld zijn. Van de wilde maluwe zijn er ook twee soorten, groot en klein.

Vorm.

Malva sativa of tamme malve.

Malva sylvestris elatior of winter rozen of grote maluwe.

(Alcea rosea, Malva sylvestris)

1 De grote tamme maluwe, die de winterrozen draagt, heeft grote, ronde en ruwe bladeren die groter, witter en minder vlak zijn dan de bladeren van de andere maluwen. De steel is rond en groeit honderd tachtig of twee meter tien cm hoog of hoger en daaraan groeien mooie, grote bloemen van vele kleuren en die gevormd zijn als gewone maluebloemen, maar veel groter en soms enkel en soms dubbel zijn. Als de bloemen gevallen zijn dan komt zaad voort dat in ronde kaasjes groeit. De wortel is dik en lang en blijft lange tijd goed en brengt alle jaren nieuwe bladeren en stelen voort.

2 De grote, wilde maluwe heeft rondachtige en vette bladeren die rondom wat gekerfd zijn en bruiner, kleiner en vlakker zijn dan de bladeren van de winterrozen. De steel is rond en groeit zestig of negtig cm hoog en daaraan groeien de bloempjes die van vorm de enkele winterrozen gelijk zijn, maar veel kleiner en in vijf bladertjes gesneden, van tint vleeskleurig en daarna komt zaad dat rond en plat en als een klein kaasje gevormd is. De wortel is lang en redelijk dik.

Malva sylvestris pumila of kleine wilde maluwe .

(Malva neglecta)

3 De kleine, wilde maluwe is de andere wilde maluwe zeer gelijk, maar de bladeren zijn wat ronder en kleiner, de bloemen wat bleker en de stelen groeien niet rechtop maar kruipen langs de aarde. De wortel is ook lang en dik.

Plaats.

1 De tamme maluwe die de winterrozen draagt wordt hier te lande in de hoven geplant.

2 De wilde groeien op ongebouwde plaatsen, bij de wegen en aan de kanten van de velden.

Tijd

De winterrozen bloeien in augustus en september. De wilde maluwen beginnen te bloeien in juni en bloeien vandaar af tot in de herfst en ondertussen leveren ze ook hun zaad.

Naam.

Maluwe wordt in Griek Malache genoemd. In Latijn Malva en door Pythagoras Anthema, door Zoroaster Diadema, door de Egyptenaar Chocortis en door sommige Urina muris. In Hoogduits Pappel. In Nederduits maluwe. In Frans mauve. In de apotheken Malva.

1 Het eerste geslacht van maluwen wordt in Grieks Malache cepea genoemd. In Latijn Malva sativa en door sommige Rosa ultra marina. In Hoogduits Garten pappeln, Ernrosz of Herbstrosz. Hier te lande winterrozen. In Frans mauve de iardin.

2 De wilde maluwe heet in Grieks Malache agria. In Latijn Malva sylvestris. In Hoogduits Gemeyn Pappeln. Hier te lande maluwe en kaasjeskruid. In Frans mauve saulvage. En dit geslacht dat hoog

opgroeit wordt Malva elatior genoemd.

3 Het andere wilde geslacht dat het allerkleinste is wordt Malva sylvestris pumila of Malva pumila genoemd. In Dietsche kleine maluwe.

Natuur.

De maluwen zijn middelmatig warm en vochtig, van naturen verdelend en murw makend.

Kracht en werking.

Maluwe die in de eten gebruikt wordt voedt wat meer dan de sla en laat gemakkelijk naar toilet gaan maar is voor de maag niet goed of geschikt want het maakt die week en zwak.

De bladeren van maluwe die rouw met wat zout gegeten worden, zijn goed tegen de pijn, weedom en verzweringen van de nieren en van de blaas.

Tegen dezelfde gebreken en tegen de nierstenen en steen is ook de maluwe goed in water of wijn gekookt en gedronken.

Maluwe die met de wortels gekookt wordt is zeer goed tegen alle venijn en vergiftigingen als je terstond nadat je het sap van maluwe gedronken hebt dit weer overgeeft.

Het water waar maluwe in gekookt is verzacht en vermurwt de hardheid van de baarmoeder als je daarin baadt.

Hetzelfde water is ook goed tegen alle verzweringen en ruwheden van de blaas, baarmoeder, darmen en van het fundament als het met een klyasma daarin wordt gedaan.

Het zaad van maluwe dat met wijn gedronken wordt laat de vrouwen veel zog en melk krijgen en is goed voor diegene die pijn in de blaas hebben en van de nierstenen ziek zijn.

Maluwe geneest de beten van de bijen en wespen en trekt alle dorens en splinters uit als het daarop gelegd of gestreken wordt. Maluwe die rouw of gekookt, alleen gestampt of met varkensvet vermengd wordt verzacht, rijpt en laat alle koude en hete gezwollen zinken.

De wortel van maluwe die in de as gebrand en klein gestampt wordt is goed om als een pleister te leggen op de zwerende vrouwenborsten.

Te verkiezen.

Voor het gebruik van eten is de tamme maluwe beter en bekwamer dan de wilde, maar voor het gebruik van de medicijnen om de hardheden te vermurwen en de zwellen te scheiden is de wilde maluwe beter en krachtiger van werk dan de tamme.

Dodonaeus;

Van witte Maluwe kap. **XXIII**

Vorm.

Althaea of witte maluwe.

(Althaea officinalis)

De witte maluwe is de andere maluwen zeer gelijk maar veel witter en zachter. Het heeft rondachtige, witte en zachte, vrijwel wolachtige bladeren die van grootte en vorm veel op de bladeren van de gewone lijken. De stelen zijn rond en groeien rechtop. De bloemen zijn de bloemen van wilde maluwen van vorm gelijk waarna het zaad voortkomt, net als bij de andere. De wortel is groot en dik, van binnen wit en lijmachting.

Plaats.

Witte maluwe groeit graag in vochtige en vette plaatsen, bij de wateren en grachten.

Tijd.

Deze maluwe bloeit met de andere wilde maluwen.

Naam.

Dit geslacht van maluwe wordt in Grieks en in Latijn Althaea en Hebiscus of Ebiscus genoemd, door

Galenus ook Anadendron en door sommigen Altiocon en Arisalthaea. In de apotheken Bismalva en Malvauiscum. In Hoogduits Ibisch of Eibisch. Hier te lande witte maluwe of witte heemst. In Frans guimaulves.

Natuur.

Deze malve is ook middelmatig warm net als de andere maar droger en tot in de eerste graad droog.

Kracht en werking.

De wortels van witte maluwe die in wijn gekookt en gedronken worden zijn goed tegen de pijn en weedom van de nierstenen en van de steen, rode loop en tegen reuma en diegene die beven, kramp hebben of van binnen geborsten of verscheurd zijn. Dezelfde wortel die in verse zoete melk gekookt wordt geneest de hoest als Plinius zegt.

Tegen de tandpijn zijn ook deze wortels goed en verzachten de pijn als je ze in azijn kookt en in de mond houdt.

De wortel van witte maluwe die in wijn of honingwater gekookt en klein gestampt wordt geneest en heelt de verse wonden, laten scheiden en verdelen allerhande harde, koude en ook andere zwellen als inflatie, blaren achter de oren en van de borsten, vermurwen de klieren, laten rijpen en uitbreken alle verouderde blaren en zwellen, genezen de kloven van het fundament en verdrijven het beven en schudden van de zenuwen en zenuwachtige leden.

Dezelfde wortel die zo gekookt en klein gestampt en met varkensvet of ganzenvet of met terpentijn vermengd wordt verzacht de blaren en zweren van de baarmoeder en opent de verstopping hiervan als het met een pessarium van onder gezet wordt.

Tegen alle de voorgeschreven ziekten en gebreken zijn ook de bladeren van maluwe goed als die op dezelfde manier gebruikt worden, maar niet zo goed of krachtig als de wortel.

De bladeren van deze witte maluwe die met olie vermengd wordt geneest de verbranding van het vuur of van heet water en helen de beten van honden en mensen en de steken van wespen en bijen.

Het zaad dat droog of groen gestampt en gedronken wordt, geneest de rode loop en stopt alle bloedgang en de loop van de buik. Hetzelfde dat met azijn vermengd wordt verdrijft de witte en zwarte plekken en vlekken in het aanzicht als je het daarop in de zon of in de stoof strijkt.

Het zaad van witte maluwe dat met water en azijn of wijn gekookt wordt is nuttig en goed om gedronken te worden door diegene die door wespen en bijen gestoken zijn.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl> en : <http://www.volkoomen.nl/>